

מראי מקומות - בבא בתרא ג'

הוא אף למ"ד גודא. וביאר הרשב"א (כאן) דלפ"ז כשתי' הגמ' כשקנו מידן, א"כ מה שהק' הגמ' וכי קנו מידן מאי, הכוונה הוא דאה"נ למ"ד גודא א"ש, דשפיר מהני הקנין לענין החיוב לבנות כותל, אבל עכ"פ למ"ד דמחיצה פלוגתא היא, עדיין ק' דאינו אלא קנין דברים בעלמא.

(ד) **קנין דברים בעלמא הוא - פי' תוס',** ומה דאי' דמתנה ש"ח להיות כשואל, ומוקי לה בקנו מידו, ולא אמרי' דאינו אלא קנין דברים בעלמא, היינו משום שמשעבד עצמו שאם יאנס ישלם, ולכן אי"ז קנין דברים בעלמא. וע' **בנמוקי יוסף** (ב. בדפיו) שהביא מהראב"ד דהיכא דקנו מידו לעשות כותל לא מהני, וגם זה הוי רק קנין דברים בעלמא, ולא מהני אא"כ קנו מידם להתחייב בדמי מחצית הכותל, דבזה חל עליו שעבוד ממון, ולא הוי רק חיוב לעשות דבר (וע"ש דמדמה זה למה שאמרו הגאונים דהאומר אתן לך ר' וזו ועושה קנין לא מהניא, דקנין דברים בעלמא הוא, דכל הקנין הוא רק על מעשה נתינה, וקנין כזה לא מהני).

(ה) **כגון שהלך זה בתוך שלו והחזיק, וזה בתוך שלו והחזיק - כ' הרא"ש** (ג'), "לא שיהו שניהם צריכין להחזיק, אלא כיון שהחזיק א' מהם, נסתלק מחציו האחר ונקנה לחבירו, כדרך ששנינו במטלטלין, כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין". ודייק בחי' ר' נחום (מה) מדברי תוס' (ד"ה רב), דכ' והלך והחזיק לו כ"א בשלו, משמע דשניהם צריכין להחזיק, ודלא כדברי הרא"ש. ובביאור מחלקותם, ביאר ר"ג דגם תוס' יודה דאם זכה הא' בחלקו, גם השני יזכה בשלו ע"י חליפין, אלא דס"ל דאין הראשון זוכה כלל בשלו עד שיחזיק גם השני בשלו. והיינו משום דס"ל כהרשב"א ור' יונה, דחלוקה לא הוי הקנאת ממון אלא בירור חלקים [וק"ק, הרי לכאור' אם א' מבורר חלקו, ממילא חלק השני ג"כ מבורר, וצ"ע]. וא"כ, כל זמן שאין כ"א מבורר חלקו, לא חל החלוקה כלל. אבל הרא"ש ס"ל דחלות החלוקה הוא הקנאה, וא"כ פשוט דהראשון יכול לזכות

(א) **מאי קמ"ל, דכי לית בה דין חלוקה כי רצו פליגי, תנינא וכו' - פי' בעליות דר' יונה,** ודאי אין כוונת הגמ' לומר דקמ"ל דחצר שאין בה דין חלוקה דאם ירצו יכולים לחלוק, דזה פשוט, דיכולים לעשות בשלהם מה שירצו, אלא כוונת הגמ' לומר דאין לומר קמ"ל דכי רצו לחלוק, דצריכין לחלוק בכותל, דזה פשוט, דהא תנינא דכי רצו פליגי, וגם זה ודאי בכותל, דאל"כ מאי קמ"ל ההיא משנה גופא, אע"כ דההיא משנה אשמעינן דפליגי בכותל (וע' בחי' ר' נחום [לח] דהק' דלפ"ז למה לא הוכיח הגמ' ממשנה זו דלקמן דהיזק ראי' שמי' היזק, דבשלמא למסקנא י"ל דליכא חידוש בההוא בבא, דנשנית אגב סיפא, אבל עכשיו דס"ל להגמ' דההיא משנה בא לחדש דצריכין לחלוק בכותל, א"כ לכאור' ק', דקמ"ל דהיזק ראי' שמי' היזק, וצ"ע. וע"ע שם דצידד לפרש דברי הגמ' דלא כהראשונים, אלא דחידוש הגמ' הוא דכשחולקים חצר שאין בה דין חלוקה, דין "חלוקה" יש בה, ולא סתם הקנאה, וא"כ חייבים לעשות מסיפס, ואפי' בלא דין היזק ראי').

(ב) **אי מהתם, ה"א אפי' פחות מכאן במסיפס בעלמא, קמ"ל - הק' הרמב"ן,** הא עכשיו ס"ל להגמ' דהיזק ראי' שמי' היזק, וא"כ מהו הה"א שיהי' יכול לעשות מסיפס בעלמא. והביא מאיכא דאמרי דב' מיני מסיפס יש, ובהא לית בה היזק ראי', רק שהוא דק כמו הוצא ודפנא. אבל כ' דזה אינו, אלא ביאור הגמ' הוא דה"א דבאמת מסיפס סגי בחצר שאין בה דין חלוקה, ואפי' אם אי' במתני' דאיכא היזק ראי' בחצר שיש בה דין חלוקה, ה"א שאין היזק ראי' בחצר שאין בה דין חלוקה, שאינו עשוי לדירת אדם, קמ"ל.

(ג) **כי רצו מאי הוי, נהדרו בהו - כ' תוס' דלמ"ד מחיצה גודא הוא לא פריך,** דאיכא למימר דעשו קנין לשעבד נכסיהם. אבל למ"ד דמחיצה היינו פלוגתא, לא מהני קנין, דאינו אלא קנין דברים בעלמא. אבל ע' ברש"י לעיל (ב.; ד"ה וטעמא דרצו), דמבואר דהקו'

(ט) **א"ה, אפי' בנו נמי- כ' תוס', פי' עד שיתפללו** בה. ופי' הבית הלוי (א', סוס"י ח') דצ"ל לפ"ז דאסור למכור ביהכ"נ אחר שהתפללו בה. והביא מש"כ הדרישה (יו"ד רנ"ב, ב'), דאם אמרי' דאסור למכור ביהכ"נ לצורך פדיון שבויים, וכמש"כ הטור שם, כ"ש דאסור למכור ס"ת לצורך פדיון שבויים. ומזה העיר על מש"כ תוס' לקמן (ח:): דאכן מוכרין ספר תורה לפדות שבויים. ותי' הביה"ל ע"פ מש"כ הש"ך בשם אביו, דשאני ס"ת דגם כשמוכרין אותו נשאר בקדושתו, משא"כ ביהכ"נ, דכשמוכרין אותו יוצא לחול, ואסור לעשות כן.

(י) **א"ל, דירת' דאינשי לא מזבני- פי' בעליות** דר' יונה, דאף דמותר למוכרה, מ"מ לא עבידי אינשי לעשות כן, למכור ביהכ"נ בשביל פדיון שבויים, וא"כ אין מה לחוש [אבל אי"ז תי' לקו' הדרישה הנ"ל, דהא בקו' הגמ', קודם שידע סברא זו, לא הק' אלא בביהכ"נ דעדיין לא התפללו שם, ומשמע דאם התפללו שם כבר, דאסור למכור בהכ"נ, וכמש"כ ר' יונה עצמו, ושפיר הק' הדרישה דמ"ש מס"ת. ואף דמרבוי הש"ך שם משמע דבא לתרץ קו' זו ע"י סברא זו, דמשמע בגמ' דמותר למכור אלא דלא עבידי לעשות כן, צ"ל דס"ל דאין חילוק בין אם התפלל כבר או לא, ודקו' הגמ' הי' בין אם התפללו או לא, וצ"ע]. **אולם ע' בט"ז (יו"ד רנ"ב, ב')** דדייק מהטור שם דס"ל דכאמת אסור למכור ביהכ"נ לפדיון שבויים, ותמה עליו מלשון הגמ' כאן [ולכאו' ע"כ הבין שאין חילוק בין אם התפלל שם כבר או לא]. וכ' די"ל דהבין הטור דתי' הגמ' הוא דכיון דלא עבידי אינשי למכור דירתם לפדיון שבויים, א"כ שוב אסור לעשות ביהכ"נ גרוע מבנין שלו. וע' בש"ך שם שכ' לדינא דכשא"א בענין אחר מותר למכור ביהכ"נ בשביל פדיון שבויים.

(יא) **מלכותא שאני דלא הדרא בי- ע' ביד רמה** (ל"ג) דהוכיח מכאן דקיי"ל כהצד בגמ' דהאיסור לסתור ביהכ"נ הוא משום חשש פשיעותא, דאם משום דלא יהי' מקום לצלויי, א"כ מה מהני דלא הדרא בי', הרי ביהמ"ק כמקום שאין מקום לצלויי דמי, דא"א להקריב הקרבנות במקום אחר. אולם ע' בפרי מגדים (או"ח קנ"ב, א"א סוס"ק ה') שכ' דא"א לתרץ כן, דהגמ' עכשו ס"ל כטעם דפשיעה ולא כטעם דצריך מקום לצלויי, דהא אכתי ק', איך ביטלו מצות עשה דכל יום דהקרבנות קרבנות כל זמן שהיו עסוקין בבנין. ולכן הוא כ' לתרץ ע"פ מש"כ

בחלקו, דזהו חפצא דחלוקה, וכיון שהוא זוכה בחלקו, ממילא השני זוכה בשלו מדין חליפין.

(ו) **תלתין אמהתא נמי, אגב תקרה ומעזיבה קאי, בלא תקרה ומעזיבה לא קאי- הק' השטמ"ק** בשם תוס' הרא"ש, למה לא עשו הכותל רחב יותר כדי שיוכל לעמוד, ויאריכו מדת הבית. ותי' דכיון דכתיב הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל, א"כ לא היו יכולים לשנות באורך ורוחב המקדש, דלא יוכלו לשנות הקרקע שנתקדש כבר לאולם לעשותו לצורך היכל, וכו', ורק בגובה היו יכולים לשנות.

(ז) **איבעיא להו, הן וסידן, או דלמא הן בלא** סידן- יש לעי', אם המנהג הוא בסידן, א"כ סגי בסידן, ואם לאו לא, ומהו השאלה. וע' בשטמ"ק בשם הראב"ד, דביאר דבעצם המנהג הי' לבנות בשל ו' בלא הסיד, אלא שהיו צריכין סיד כדי להגן מן המטר. והשאלה הוא ככה, האם אמרי' דהסיד ג"כ יכול לסבול הבנין, וא"כ סגי בהסיד כדי למלאות שיעור רוחב הלבנים, או דלמא הסיד לא מהני אלא להגן מן המטר, אלא אך ורק להגן מן המטר, וא"כ אינו יכול למלאות שיעור הלבנה עי"ז.

(ח) **משום פשיעותא- פרש"י, דלמא מתרמי אונס** ופשעי ולא בנו אחריתי. ודייק התורת חיים מדבריו דהחשש הוא שלא יבנו עוד בהכ"נ כלל, וכן דייק מדברי הרמב"ם. אבל מדברי תוס' (ד"ה הג"ה) מבואר דלא כזה, אלא דהחשש הוא שמא יפשעו ולא יבנוה לזמן גדול, ולכן היכא שיש זמן גדול עד שיצטרכו לה, אין חשש. והעיר התו"ח ע"ז מהא דאי לקמן דמה שבבא בן בוטא הי' יכול ליעץ להורדוס לסתור הבהמ"ק כדי לחזור ולבנותה, היינו משום דשאני מלכותא דלא הדר בי', ולכאו' תשובה זו מועיל רק לומר שלא יהי' חשש שלא יבנהו כלל, וצ"ע. ומש"כ רש"י דלמא אתרמי אונס ופשעי, דמתחיל באונס וסיים בפשיעה, כ' החתם סופר דפירוש לפירושו הוא שיהי' אונס דפדיון שבויים, ויהיו צריכין למכור, ואח"כ יפשעו ולא יגבו ממון אחר.

הרמב"ם (בית הבחירה ו', ט"ו) דמקריבין
אע"פ שאין בית ואין מחיצות, אבל לדברי
הראב"ד שהשיג עליו צ"ע. וע"ע ברש"ש
דג"כ כ' כע"ז, דכ' דעכ"פ יש תקנה ע"י
קלעים. אולם ע"ש ברש"ש שהק' דכיון
דהיו כפופים למלכות רומיים, א"כ איזה תי'
הוא לומר דמלכות לא הדרא בי', הרי לא הי'
זה בידיהם שלא לחזור, וצ"ע.